

ket, az új tagok székfoglaló fölolvadását s egypár alkalmi beszéd szövegét foglalja magában. Herczeg Ferenc kis alkalmi cikke („Szabadság, szerelem“) a hagyományos Petőfi-probléma szövedékét bontogatja, ragyogó dialektikával világítva rá több olyan szálra, melyeknek kibogozásában az elmeél is a művészi ösztönösségre szorul. A gondolatoktól esillogó, intuitív elemző képességet sugárzó tanulmány egy mindnyájunkat átható közérzést fejez ki e szavakban: „Petőfi Sándor esztétikai értékénél jóval *többet* adott nemzetének, egy *ideált* adott: az ifjúság bájában és a lángész fényében tündöklő hős ideális alakját.“ Szendrei Juliának is juttat néhány szép virágot: „Bárhogyan ítéljük is — ugymond — a boldogtalan asszonyról, egy érdemét mégis el kell ismernünk; egy anyagi gondokkal küszködő, polgári háztartás kicsinyes keretében meg tudott maradni költői ideálnak és ez talán a legnagyobb érdem, amit költő hitvese szerezhet.“

A kötet többi szerzői, költők és prózaírók, szintén igen figyelemreméltót nyújtanak. Bánsági (Petőfi nemzete stb.), Jakab Ödön (Borjádi emlék) és Sajó Sándor (Petőfi c.) szép versei, meg Bartóky József (Feltámadás c.) novellája indítékaik költőisége mellett formai szépségekkel is kitűnnek. Némethy Géza (Helena és Faust), Petrovics Elek (Hat év magyar művészetéről) és Surányi Miklós (A pesszimista regény c.) székfoglaló tanulmányai folytatják a szép sort, továbbá a rövid megemlékezések, melyekben az új tagok elődei (Bayer József, Haraszi Emil, Riedl Frigyes, Sebők Zsigmond) alakját idézik föl.

A. B.

Nemzetnevelési irodalom. Apáthynek van egy finom analízisen nyugvó megállapítása Széchenyi Istvánról. A nagy ember — mondja — egy hatalmas lépéssel megelőzi a vele egyidőben élő nemzedék többi tagjait a fejlődés útján; ő már a saját egyedi életében eléri a fajfejlődésnek azt a fokát, melyre többi embertársa majd csak egy későbbi nemzedékben jut el, előre megsejti azokat a törvényszerűségeket, melyeket a tudomány a maga módján csak később állapít meg.

Valóban, a fellépése óta eltelt három emberöltő Széchenyit nemcsak nem haladta túl, de, nemzeti történetünk tragikus fordulása révén, még inkább nyilvánvalóvá tette eszméinek providenciális erejét és mostani megújulásunkban is irányító jelölő hatalmát. Nem csupán nemzet- és társadalombölcseletünk hangoztatja ez eszmék korszerűségét, de átérzi nemzeti intelligenciánk olvasó és gondolkozó nagyobb köre is, mely döbbenve eszmél Széchenyi megállapításainak tragikus beteljesedésére. Megújulási törekvésünknek — melyben a magyarsághoz való akarat talán még hatalmasabb mozgató erő, mint a mult század harmincas és negyvenes éveiben volt — Széchenyivel és korával való szoros kapcsolatát mutatja az a, tágabb értelemben vett, nemzetnevelési irodalom, mely most a béke évtizedeiben nem tapasztalt lendületre kapva gyarapodik és igyekszik irányítani közfelfogásunkat.

Ennek az irodalomnak, a gazdasági vonatkozásokról nem szólva, két, Széchenyi eszmekörébe kapcsolódó központi problémája van: a nemzet megtartásának soha meg nem szűnő gondolja és a magyar fajiség megőrzésére és tiszta kifejtésére irányuló törekvés. Az országdaraboló összeomlás fáján igazolta a legnagyobb magyar szavait, hogy a magyar fajnak léte koránt sincs biztosítva még és újból ráeszméltett nemzeti és társadalmi megújulásunk alapföltételére: erkölcsi megigazulásunk szükséges voltára és minden magyar nemzedék örökké ismétlődő nagy feladatára: szebb jövőnk kiküzdésére. A lelkeség Európa-szerte terjedő megújulódásába is belekapcsolódva, nevelő szándékú irodalmunk teljes gondjával az ember lelke s az örök erkölcsi értékek felé fordul s hivatása szerint, közvetlenül, vagy elsősorban a maga céljait valósítva, Széchenyi törekvését szolgálja, midőn az új nemzedékben a „magyar nemzet jövőnk sorsának hordozóját“ tekinti, s azt az eddigittől lényegesen eltérő, súlyosabb nemzeti feladatára is rá akarja nevelni.

A közelmúlt történeti eseményei juttatták a nemzeti tudat előterébe a másik kérdést is; a magyar fajtának a nemzeti és társadalmi irányí-

tásból való kiszorítottsága, s a külföldön is újra erősödő, a fajiség fokozottabb érvényrejuttatását célzó törekvések indították meg a mozgalmat, mely teret és érvényesülést követel a „törzsök faj” számára, védelmet fajiségének az „emberiség”, de saját lete érdekében is.

Ezek a meg gondolások adják a lökést és az allandóan ható motorikus erőt annak a tudományos, népszerűsítő és szépirodalmi munkákban egyre gyarapodó *nemzetnevelő célszerű* irodalomnak, melynek néhány újabbban megjelent terméket az alábbiakban ismertetjük.

Márosi Arnold munkája, az *Atöröklés és nemzetvédelem* (Szent István könyvek, 19. sz.) tartalmilag is két részre oszlik. Az első, terjedelmesebb rész az átöröklés biológiai alapjainak és szabályainak adja áttekinthető ismertetését. Célnk szerint s azt hisszük a munka jelentőségének is megfelelően, mi a második részt emeljük ki, mely az átöröklésnek a nemzetek életében és pusztulásában való szerepével és a fajegészségtan különösen időszerű kérdéseivel foglalkozik. Bár ez a rész helyenként vázlatzerűen hat, két fejezetének magyar vonatkozásai valóban sok értékes szempontot nyújtanak a háborús veresztések és fajrontó veszedelmek által gyengített magyar fajta „bajainak megismerése és az orvosságnak, a keresztény világnézetnek megfelelő alkalmazása” tekintetében. Azok a megállapítások, melyeket a nemzetfenntartó tényezőkről, a haza, a nemzeti kultúra, faji öntudat, család, erkölcs és tekintély szerepéről mond, továbbá bőszeges adatokkal támogatott és a magyar érdekeket több oldalról megvilágító fejtegetései a nemzetek pusztulását előidéző körülményekről, a bevándorlás, a zsidó terjeszkedés, a természetes szaporodás csökkenése, a kultúra, a modern háborúk és a népbetegségek fajpusztító hatásáról, mind olyan gondolatok, melyek művelt olvasóközönségünk útján a nemzeti köztudatba kerülve, nagy mértékben elősegíthetik sorsunk óhajtott jobbrafordulását. A nemzetvédelem problémáinak rendszeres feldolgozásából ugyan keveset kapunk, de ma kiváló érdem e tiszteletreméltó kísérlet is, mely sok tekintetben útját egyengeti az eljövendő nagy mun-

kának, s vonzó formában sok eszméltető gondolatot ad nemzeti intelligenciánknak.

Tóth Tihamér nevét *Levelek Diákjaimhoz* című füzetes munkái tették először ismeretessé és áldottá sok ezer ifjú, ma már részben férfivá ért olvasója előtt. Jellemnevelő munka nálunk még nem ért meg ezekhez fogható keresettségét és népszerűséget. Méltán, A dekadenciából kiemelkedni kívánczó, nemesebb vágyakozású ifjúság fiatal lelkének nagy viharait, kemény problémáit es összezsukló küzdelmeit kevesen látták még olyan mélyen, kevesen tanulmányoztak annyira türelmes gondval és szeretettel, mint e kiváló lelkipásztor. E „levelek” minden során érezni, hogy nem holt betűk, hanem azokból a megbeszélésekből születtek, melyet íróasztala mellett folytatott az új érzések viharától hanytvetett diákjaival. Különösen a *Tiszta férfúság* („Elet” Irod. és Nyomd. Rt. Budapest, 1923. IV. kiadás) valóságos remekműve a nevelő irodalomnak. Szinte gyónásszerű feltárakozással jelenik meg előttünk a nyugtalanító küzdelmek korába lépő gyermekifjú. *Hová, merre menjek?; Fagyás egy májusi éjszakán; A Fertő legmélyén; Harc a hélijejú sárkánnyal*: fejezeteimék itt, de mérföldkövei mindenütt az örök ember első, életbevágó nagy birkózásainak. De itt nem magára hagyva küzd az ifjú, mellette áll, vele együtt érez egy jóságos vezető, akinek tenyerébe helyezheti fiatal lelkét, nagy viharaiival. És a lelki atya a vágyak, csábítások, kétkedések, okoskodások és reménytelenségek labirintusából elvezeti őt az új élet forrásaihoz. Mosolygó lélek — tüzes szempár, ezzel kezdődik a könyv utolsó szakasza. Aki foglalkozik a fiatalsággal és figyelte e könyv hatását, látta, hogy ez a rész a „Szent Akarat”-ot jelenti az ifjú életében is: az új élet diadalmas kiinduló állomását. A legnemesebb lelkipásztori erényekben gazdag, ihletett papi lélek, a fiatal lélek iránt való nagy szeretet és mély pszichológiai tudás kapcsolódik itt egybe és fejeződik ki színes alakító erővel, nagy írói készséggel, a magyar diák külön világához találó, lelkének és fülének egyaránt kedves nyelven.

De Tóth Tihamér nemcsak az ifjúság számára ír, más téren is munkálja a „magyar nemzet jövőndő sorsát“. Nemrégien jelent meg két-kötetes, a külföldi hittudományi irodalomban is új jelentőségű, hazai pasztorációs irodalmunkban teljesen egyedül álló munkája (Az ifjúság lelki gondozása I., A felnőttek lelki gondozása II. Budapest, 1923. A szerző kiadása), mely a sajátos magyar vallási viszonyoknak megfelelőleg foglalkozik a ma és a jövő családját vezető férfintelligenciának a vallásos élet számára való megnyerésével. E műveket hittudományi s ezzel szorosan összefüggő kérdéseket tárgyaló tartalmuk a szakbírálathoz utalja, így itt csak annyit állapítunk meg, hogy a szigorúan vett teológiai szempontokon kívül a modern kultúrviszonyok s a bennük élő modern lélek olyan mélyreható megfigyeléseit találjuk itt együtt, melyek nemcsak lelkipásztorainknak, de a kor pszichéjével foglalkozó világiaknak is nagy értékeket jelenthetnek.

Sztrilich Pál és Mócsy Pál *Tábori munkák* című cserkészkönyve (Berlin. Ludwig Voggenzeiter Verlag. Magyar Osztály, 1923.) a magyar cserkészkiadásnak új lenyomata, mely a berlini kiadású Cserkészkönyvtár első számaként jelent meg. Célját és rendeltetését megsejteti „Gyula bátyátok“ előszava: „Minden nemzet ifjúsága megérezte azt a nagy feladatot, mely az új nemzedékre vár: a lélek benső erejéből új embertípust alakítani, mely a világégés megüszkösödött romjain diadalmas, erőtől és szeretettől áthatott életet épít. A világ ifjúságának a munkájában résztvenni nektek, magyar fiúk, kötelelességtek és jogotok. A Ti életutatokat nem egyengeti senki szerető kézzel: rögs az és nehéz küzdelmekkel teli. De Ti bátran... veszitek fel a küzdelmet: előttetek világít a cserkészlilom és bennetek izzik a magyar faj élni-akarása. Ti lesztek... fajotok pásztor-tüzeinek legvirrasztóbb őrei...“ Hogy a magyar cserkészfiúk nemcsak a határokon innen virrasztanak a pásztor-tüzeknél, abban sok érdeme van a Cserkészkönyvtárnak, melyet Berlinben nyomattak, német kiadó magyar osztályán, 1923 július havában.

A Hazádnak rendületlenül... című irredenta antológia, melyet Pintér Jenő és Sajó Sándor szerkesztésében Magyar Középpiskolai Tanárok Nemzeti Szövetsége adott ki (Budapest, 1923.) és Gyermek Béla *Kétezeréves ember* (Esztergom, 1923. Hunnia-nyomda) címmel hét kis karácsonyi színdarabot magában foglaló füzet a szépirodalmat képviseli. Újabb, tragikus nemzeti sorsunktól inspirált hazafias költészetünk legszebb termékeit válogatták össze a közrebocsájtók, hogy „ifjúságunk nagy tettekre való, hazafias neveléséhez“ ezzel is hozzájáruljanak. Mert a költészet ma nem lehet csupán henye játék, nagy hivatása, hogy „egyik hathatós nevelője legyen boldogtalan nemzedékünknek: keserve megzokogtassa, melege akarrattá érlelje a magyar érzést, s fénye megvilágítsa a magyar jövőndőt ifjúságunk lelkében“. A kiadó szövetség nemrég megjelent hasonló célzatú kiadványa után most, rövid időn belül, másodízben adta tanuságát a nemzeti ügy iránt való elkötelezettségének. — Gyermek Béla egyelőre sem kis színdarabjaiban, sem költeményeiben nem emelkedik fölül az alkalmiság szűkebb körhöz szabott nivóján. Kis karácsonyi színdarabjaiban a szimbólikus jelentést (a Kétezeréves ember a szenvedő és diadalmaskodó Egyházat jelképezi) éppoly kevéssé tudja elfogadhatóvá tenni, mint az allegorizáló alakokat. Hangban és tartalomban egyformán bizonytalan, sokszor még saját célja felől is. Verseiben már több kifejezési készséggel szólaltatja meg a társadalom árváinak külön szomorúságokkal, hálás jóssággal és felhorkanó lázadásokkal teljes világát. A szerző közöttük él és vezet, tehát legbensőjükig ismeri az „élet-mocsártól megmentett testvéreinket“, kiket „a kedves Társadalom“ fölszedett, mint elszórt kalászkot aratás után. Olyan élménylehetőségeket nyújt e környezet, melyek emberszemléletének tisztulásával és művészi készségének tökéletesedésével elvezethetik e füzet íróját a fejlődésnek arra az útjára, melyen előre haladva értékes képekben rögzítheti meg „egy kicsi gyermekország“ külön világát, mely „új életre készül“ és „egész Magyarországot föltámadásán“ dolgozik.

Müller Lipót.